

ויפתח ה' את פי

פנינים

הרה"ג רבי שמואל ברוך גנוט שליט"א *

בבית העלמין "סגולה" בפתח תקוה ניצב הקבר העתיק ביותר הנמצא במקום, מיום י"ט תשרי תרמ"ט. וכך היה המעשה: בערב יום הכיפורים תרמ"ט הקצו את חלקת הקרקע לבית העלמין, במנהג המקובל מדורי דורות, באמירת מזמורי תהילים וההקפות. כשסיימו שאל אחד הנוכחים בצחוק: "נו, מי יהיה כאן הנפטר הראשון?" ואחד האנשים השיב: "אין לי בעיה להיות הראשון"... כעבור עשרה ימים נפטר אותו אדם לבית עולמו והיה הראשון שנטמן בבית הקברות. רבני העיר החליטו לחרות על קברו את המילים "ברית כרותה לשפתיים", כדי שנלמד מכך לקח לנצור את פינו ולחשב את תנועותינו.

-מהי אותה "ברית כרותה לשפתיים"? מדוע אסור לאדם לומר דבר רע, אפילו על עצמו?

בלק הבין שיש בכוחו של דיבור להזיק, ולכן פנה לבלעם, כדי שיקלל את ישראל. חז"ל האריכו שדיבורו של יהודי מסוגל לפעול טובות, ומאידך, בכח מילה שאינה במקומה, קללה או דיבור לא טוב, ליצור הרס רב. הגמרא במסכת ברכות (י"ט, א) אומרת שאדם מתפלל ואומר "ריבון עולמים! הרבה חטאתי לפניך ולא נפרעת ממני אחד מיני אלף. יהי רצון מלפני ה' אלוקיני שתגדור פרצותי ופרצות כל עמך בית ישראל ברחמים", ועל כך נאמר בגמרא שאביי אמר שלא להתפלל תפילה זו, כדי שלא לפתוח פה לשטן. הגמרא (שם ס, א) אומרת שהנכנס לבית המרחץ מתפלל תפילה, ובתוכה כולל את המילים "ואם יארע בי דבר תקלה ועוון, תהא מתתי כפרה לכל עוונותיי", אך אביי הורה אביי שלא לאומרה, כדי לא לפתוח פה לשטן. וכך מובא בש"ס בעוד מספר מקומות שאל לו אדם לדבר דברים רעים, כדי שלא לפתוח פה לשטן ומפני ש"ברית כרותה לשפתיים" ושאדם יכול להזיק לעצמו בכוח הדיבור.

הגמרא (מועד קטן, יח, א) מספרת על אחד האמוראים שאמר לחברו ש"אילו אתה היית אבל, האם היית מזלזל בענייני", ומכיוון ש"ברית כרותה לשפתיים", לכן נפטר לו אחד מקרוביו ונהיה הוא אבל. ואכן, המן אברהם (רלט, ז) פוסק להלכה שלא לומר בוידוי הנאמר לפני השינה את המילים "ואם אמות, תהא מתתי כפתיי", כדי שלא לפתוח פה לשטן. וכך פוסק הרמ"א (יו"ד שו, ב): "לא יאמר אדם לא נפרעתי כפי מעשי, או כיוצא בדברים אלו, שלא יפתח פיו לשטן".

קבוצת נשים שוחחה על הדין והחשבון שיצטרכו למסור לאחר פטירתם בשמים. אמרה אשה אחת בצחוק: "כשאבוא לפני בית דין של מעלה, אעשה את עצמי אילמת"... ומספר ה"קב הישר": "ולא היו ימים מועטים ונעשתה אילמת, עד יום מותה".

ב"ספר מירון" מסופר על יהודי, בעל מחסני תחמושת ואבק שריפה, אותם סיפק לחיל התותחים המקומי. האיש התווכח עם רעייתו ובמהלך חילופי הדברים הקשים שביניהם אמר לה בזעם "הלוואי שתשרפיי". עברו מספר ימים ואשתו ירדה לאחד המחסנים, כדי ליטול דבר מה. במחסנים שררה אפילה מוחלטת והאשה הדליקה נר. פרצה שריפה והאשה נשרפה למוות. הבעל סירב לקבל תנחומים והאשים את עצמו על פליטת הפה האומללה שלו, שהובילה לפטירתה הטראגית של עזרתו. בתום ה"שבועה" נכנס הבעל השבור אל כ"ק האדמו"ר רבי דוד משה מצ'ורטקוב וז"ל והתחנן לקבל תשובה וכפרה. הרבי הורה לו: "שומר פיו ולשונו שומר מצוות נפשו. אין תשובה ותיקון לחטא זה, אלא השתיקה". החסיד קיבל את תוכחת רבו כפשוטה וחדל לדבר דברים בטלים עד יום פטירתו. הוא חיסל את עסקיו וקבע את מושבו בבית המדרש, בעודו עוסק בתורה ותפילה כל ימיו.

הגמרא בסנהדרין (קד, ב) אומרת שכאשר אדם מספר לחברו על צרה שקרתה לו, יאמר מיד שהצרה לא תבוא גם על חברו. הכף החיים (יו"ד קטז) פוסק זאת למעשה וכותב שכל האומר לחברו דבר שאינו טוב, עליו לומר לו מיד: "לא עליכם". בספר "שמירת הגוף והנפש" כותב שהדברים מבוארים כבר בתלמוד הירושלמי, שר' יוסי סבל מכאבי שיניים, ומכיון שלא אמר לאחרים, להם סיפר על כאביו, "לא עליכם" המשיכו יסורי שיניו ולא עזבוהו.

מוהל העיר צעהלים שבהונגריה סיפר לחתם סופר על תינוק שנולד מהול בצורה משונה ביותר. רב הקהילה הגאון רבי יואב הוזמן לראות את התינוק להביע דעה על התינוק והאם צריך למול אותו שוב. רבי יואב הביט בתינוק ואמר שהילד אינו ראוי לבוא בקהל ה' ושצריך להמתין שלושים יום לראות האם ילד בעל מום שכזה יצליח להיות יותר מחודש. ואכן, התינוק נפטר כעבור תקופה קצרה. ה"חתם סופר" כותב למוהל שאכן, לא רחוק הדבר ולא נפלא הוא, שהתינוק נפטר, כי לאחר שהגאון רבי יואב אמר שתינוק זה ימות, הרי שפטוהו בשמים למוות רק בגלל שכך אמר. ובפרט שהרבה אנשים דנו ודיברו על מצב בריאותו הלקוי של התינוק, הרי דבריהם יכולים לגרום לו למוות, כי "ברית כרותה לשפתיים".

ישנם יהודים טובים שחלו במחלות קשות, והם משתדלים בכל כוחם שדבר מחלתם לא יתפרסם ברבים וככל שידעו על כך פחות אנשים – כל ייטב. נוהג זה מפורסם בשם גדולים, שאמרו שעדיף להסתיר מהציבור שפלוני חולה, מפני

שככל שיותר אנשים יודעים על המחלה, כך נס הרפואה צריך להיות גדול יותר. והנה מדברי ה"חתם סופר" למדנו שישנו ענין נוסף שלא לפרסם על כך שפלוני חולה, כי ריבוי הדיבורים, האנחות וההכרזות הרעות על מצבו, הם כ"ברית כרותה לשפתיים" והדיבורים עצמם על מצב החולה, עלולים לסכן אותו, ה' ישמור.

כל תנועה שיהודי עושה, כל מילה ומשפט, יכולה לשנות את העולם מקצה לקצה. היהודי, יצירת המופת של הבריאה כולה, מסוגל לתקן עולם במילה אחת, וגם, חלילה, להחריב עולמות בכח המילים, התנועות והמעשים.

&&&&

וכשסבא שלי זצ"ל היה רוצה לגעור באחד מצאצאיו ולהביע בפניו את מורת רוחו, היה אומר לו: "א גיט יאר אוף דיר", "שנה טובה שתהיה לך"... , כי גם אם רוצים להביע מורת רוח ממישהו, אומרים לו: "שתהיה בריא!"...